

szerűen van megoldva. Nemcsak más tudományos intézményekkel és könyvtárakkal állanak kapcsolatban, hanem a könyvtárnak külföldi képviselői és megbizottai is vannak, akik figyelemmel kísérik a hatáskörükbe tartozó országok könyvtermését, s a fontosabb műveket beszerzik. Ennek a rendszernek tulajdonítható, hogy a *Library of Congress*-be a háború alatt még a németek által megszállt országokból is eljutottak a könyvek, a könyvtár spanyolországi-portugáliai megbizottjának közvetítésével.

Ilyen hatalmas tömeg könyv katalogizálása nem könnyű feladat. Munkaerőben azonban nincs hiány: a címfelvevő osztályon (*descriptive cataloging division*) a vezetőséget nem számítva 91 címfelvevő dolgozik. A szakozást külön (51 főből álló) szakozó osztály (*subject cataloging division*) végzi. A *Library of Congress*, mint tudjuk, a PUTMAN—CUTTER-féle expansív szakrendszert használja,² az egyes tételeket azonban a decimális rendszer szerint is beszámozzák — más könyvtárak számára.

A könyvtár kifelé végzett munkájának egyik legfontosabb szerve a felvilágosító osztály, mely szakok szerint tagolódik. Az osztály munkájának méreteire a következő adatok vetnek világot: egy év alatt 397.846 olvasó fordult meg a könyvtárban; felvilágosítást adtak szakkérdésekben 148.184 esetben telefonon, 46.783 esetben levélben és 21.481 esetben személyes megbeszélés alapján. Ami a kutatók érdeklődési körét illeti, figyelemreméltó megjegyezni, hogy a látogatóknak kb. 20%-a használt természettudományi munkát. Történelemmel kb. 22%, nyelvészettel és irodalommal 13%, filozófiai és vallási munkákkal 9%, közgazdasággal 10% foglalkozott.

A *Law Library* a Kongresszus házi könyvtárának tekinthető, és főleg a képviselőház, valamint a szenátus tagjai használták. A *Copyright Office* a szerzői jog védelmét biztosító hivatal, mely ezt a feladatát 1870-ben vette át más állami szervektől.³

Az évi jelentést I. LUTHER H. EVANSnak, a könyvtár vezetőjének írása nyitja meg a Kongresszusi Könyvtár vezetőjének feladatairól. Utána részletes jelentések következnek a szerzeményezésről, az anyag feldolgozásáról, a könyvtár szervezetről, személyi, adminisztrációs és pénzügyekről. Különösen tanulságos ARCHIBALD MAC LEISH beszámolója a könyvtár újjászervezéséről. A könyv végén függelékként statisztikai kimutatások teszik megfoghatóbbá a beszámolókat. Európai könyvtárosok előtt felűnést kelthet a *Library of Congress* kiadványainak, s az épületben rendezett kiállításoknak és hangversenyeknek nagy száma, amelyek szintén azt bizonyítják, hogy a Kongresszusi Könyvtár szűkebb értelemben vett feladatát túllépve az amerikai szellemi élet fontos irányítószerve.

HÁJDÚ PÉTER.

Library Literature 1940—42. — Edited by Marian Shaw, New York, H. W. Wilson Company 1943. XXX + 1192 l.

A könyv létrejöttének körülményeiről¹ alapos tájékoztatást kapunk az előszóban. Megtudjuk, hogy a *Library Literature* sorozat még 1933-ban indult meg s az előttünk levő mű már a III. kötet. A szerkesztőség a háború ellenére is megpróbálkozott a világ összes jelentősebb bibliográfiai folyóiratainak és könyveinek beszerzésével, de törekvései nagy akadályokba ütköztek. Mindazonáltal si-

¹ L. GULYÁS, A bibliográfia kézikönyve, I. 536. kk.; ESDAILE, National libraries of the world, 113—5.

² L. LEHMANN-HAUPT, Das amerikanische Buchwesen, 324 l.

³ L. ugyanerről Szentkirályi József cikkét, Magyar Kvszle 1946. 115—117. l.

került legalább az amerikai és brit szakfolyóiratokat meghozatni. Valóban az V—VII. lapon közölt folyóiratlajstromban a 62 U. S. A. szaklap után a legnagyobb számmal a Brit Birodalom szerepel, melynek itt 16 folyóiratát említik meg, köztük újzeelandiakat, délafrikaiakat, indiaiakat is. Feltűnően kicsi a latin-Amerika felsorolt közlönyeinek száma (2), de sajnos ugyanezt kell mondanunk Európáról is. Az 1940-es évfolyamok még általában eljutottak a tengeren túlra, de a legtöbb németektől leigázott országból (Francia- és Lengyelország, Belgium, Hollandia, Dánia, Norvégia, Csehszlovákia) már sem 1941-ben, sem 42-ben nem tudtak anyagot kapni. Ugyanez volt a helyzet a tengelyhatalmak szemléivel, az *Accademie e Biblioteche d'Italia*val s a *Zentralblatt für Bibliothekswesen*-nel, a mi *Magyar Könyvszemlé*nkkel és *Levéltári Közleménye*inkkel, sőt még a svéd *Biblioteksbladet*ot meg a szovjetország *Krásnyi Bibliotekár*it sem tudták beszerezni 1942-ben.

Mint említettük, a magyar bibliográfiai irodalom szépen van képviselve a *Library Literature* ismertetési részében, az ú. n. index digest-ben, annál csodálatosabb, hogy az első lapokon levő rövid folyóiratlistában nincs feljegyezve egyik magyar folyóirat sem. A rejtély okát — úgy sejtjük — a szerkesztőség egy elvi kijelentésében kell keresnünk, amely úgy hangzik, hogy a vegyes-tartalmú (amerikai szemmel nézve nem csupán bibliográfiai) folyóiratok nem kerülhetnek be az említett lajstromba. Lehetséges, hogy a *Könyvszemle*, illetőleg a *Levéltári Közlemények*, irodalomtörténeti és történeti vonatkozású cikkeik miatt vegyestartalmúaknak számítottak előttük.

Az előszó beszámol arról is, hogy mintegy 800 bibliográfiai jellegű önálló munkát (a bibliográfia szót itt mindenütt tágabb értelemben, mint a könyvre és könyvtárra vonatkozó tudományok összességét, használom) tudtak összegyűjteni a három év alatt. Itt azonban méginkább le kellett mondaniok az európai publikációkról, mint a folyóiratok esetében. Valóban, a mutatóban szereplő kiadványoknak jó háromnegyede amerikai. Magyar csak egy van, a Fővárosi Könyvtár 1939-es évkönyve, meg egy magyarvonatkozású, DUGGAN S. H. P. füzet a newyorki magyar reference könyvtárról, szintén 1939-ből. Ennek a rövid jegyzéknek, amely a könyveknek csupán legrövidebb bibliográfiai leírására szorítkozik, feltűnő vonása az, hogy lapszámot nem közöl, ellenben mindig megadja a mű árát az illető ország pénzegységében. Hogy ezt megérthessük, tudnunk kell azt, hogy a *Library Literature* nem valami tudományos intézmény kiadványa, hanem egy nagyszabású üzleti vállalkozásnak köszönheti létrejöttét, s a kiadó WILSON-cég el is fogad megrendeléseket mindazokra a művekre, amelyeket katalógusba vesz. (Csak így érthetjük meg azt, miért nem közli a *Library Literature* olyan munkák címét és tartalmát, melyeket nem tudott meghozatni. Ez tudományos szempontból aligha helyes, annál gyakorlatibb azonban mint üzleti elv.)

A mű legnagyobb részét (1192 l.) az egyes cikkek és önálló művek „bibliographie raisonnée“-ja foglalja el. Itt az egyes munkákat szerzőjük nevével (szerző hiánya esetén első önálló szavuk szerint) kereshetjük ki abc. rendben, ezzel párhuzamosan azonban bőven vannak ugyancsak alfabetikusan vezérszavak is közbeiktatva, s ezek alá igen nagy anyag tömörül. Így aztán a szakirodalmat megtalálhatjuk szerző szerint csak úgy, mint tárgykör szerint. Nézzünk egy példát, amely jól megvilágítja ezt a beosztást. WHITE LIONEL, angol szakíró, cikkére vonatkozó adatokat kikereshetjük White alatt (adatok: év, folyóiratoknál az évfolyam sorszáma, hónap, lapszám, mitől meddig jelent meg), de minthogy a R. A. F. és a léghárító ütegek könyvvel való ellátásáról volt szó benne, helyet

kap címe a katonai könyvtárak vezérszó alatt is. Ezt a címszót államok szerint tagolják, így a közlemény a Nagy-Britannia alcsoportba kerül, mégpedig a szerző kezdőbetűjének megfelelően az utolsó helyre.

A cikkek és könyvek bibliográfiai meghatározása elég tüzetes, különösen helyes az, hogy folyóiratok esetében a lapszámot jelzik, annál nagyobb baj azonban, hogy a könyvek terjedelmének megjelölése itt is elmarad. Lehetőség szerint utalnak a művekről megjelent bírálatokra is. A tartalmi összefoglalások átlag 12—30 sorosak, 12 bibliográfus dolgozott rajtuk, akiket a szerkesztő meg is nevez az előszóban. Ha nem is ismerjük a kérdéses munkák eredetijét, mégis úgy érezzük, hogy a kivonatolók jó munkát végeztek, mert a rövid ismertetésekből mindig élesen kiemelkedik egy-egy bibliográfiai probléma. Magyar vonatkozásai miatt külön figyelmet érdemel SZENTKIRÁLYI JÓZSEF munkája, aki a *Könyvszemlélet és Levéltári Közleményeket* részletesen és alaposan feldolgozta. Külföldi folyóiratban magyar szerzőről megjelent cikkek ismertetésével is találkozunk (TRÓCSÁNYI ZOLTÁNNAK az *International Federation for Documentation Quarterly Documentation* c. kiadványában megjelent közleménye, CZAKÓ ISTVÁN: *Das Vollbüchereiwesen in Ungarn* c. írása a lipcsei Büchereiben).

Az a kép, ami ennek a bibliográfiának átlapozása után kialakul bennünk az amerikai könyvészeti és könyvtártudományi irodalomról igen jellegzetes és határozott. Úgy látjuk, hogy ott az érdeklődés és vizsgálódás homlokterében gyakorlati vagy ahhoz közelálló kérdések állanak: pl. címfelvévés, szakozás, kölcsönzés (elsősorban könyvtárak között), katalóguskészítés, könyvtárárpítés, könyvtár és társadalom, könyvtár és honvédelem viszonya, könyvtárosképzés, könyvtártípusok (iskolai, egyetemi városi, vándor- és börtönkönyvtárak), referéncé szolgálat, dokumentáció, film- és hanglemezarhívumok, míg a könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti témákkal aránylag keveset foglalkoznak, nem is beszélve az elméleti problémákról (könyv és sajtó viszonya), vagy a bibliofil vonatkozásokról.

A *Library Literature* elkerülhetetlen háborús hiányosságai ellenére is nagy jelentőségű abból a szempontból, hogy az egyes nemzetek bibliográfiai szakemberei kölcsönösen megismerjék egymás munkásságának főbb irányait.

Sz. NAGY MIKLÓS.

Kóháalmi Béla: *Községi könyvtárpolitika*. Városi Szemle. 1947. XXXIII. évf. 5—6. szám. 295—308. l.

A hosszú évekig tartó pusztító háború után az egész világot minden vonalon egyetlen cél vezeti: a romokat lebontani és ami menthető, újjáépíteni. Hogy ez az újjáépítés kulturális — könyvtárpolitikai — síkon milyen szellemben történjék, ezt a kérdést fejtegeti a szerző jelen tanulmányában. Az első részben a könyvtárügyet vizsgálja világviszonylatban, különös tekintettel a nyugati, főképpen angol és amerikai állapotokra. A második és harmadik részben azután rátér a speciálisan magyar kultúrpolitikai helyzetre és rámutat arra, hogy az újjáépülő magyar könyvtárakra milyen feladat vár a demokráciában.

A könyvtárügy történetét vizsgálva megállapítja, hogy a könyvtári mozgalmat a múlt század közepén Angliában lelkes társadalomnevelői szándék indította meg. Hasonló cél vezette az amerikai nyilvános könyvtárak, a public library megalapítóit is. Amikor a mozgalom a századforduló táján átcsap az európai kontinensre, a könyvtárügy már közüggé vált. Mi az oka azonban annak, hogy a nagy lelkesedéssel megindított könyvtárügy iránt az utóbbi években a nyugati országokban egyre lanyhult az érdeklődés? Ezt a kérdést veti fel a